

Czwartek, 10 marca 2022 r.

P9_TA(2022)0080

Zniszczenie dziedzictwa kulturowego w Górskim Karabachu

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 marca 2022 r. w sprawie niszczenia dziedzictwa kulturowego w Górskim Karabachu (2022/2582(RSP))

(2022/C 347/18)

Parlament Europejski,

- uwzględniając swoje poprzednie rezolucje w sprawie Armenii i Azerbejdżanu,
- uwzględniając rezolucję z 16 lutego 2006 r. w sprawie dziedzictwa kulturalnego w Azerbejdżanie ⁽¹⁾,
- uwzględniając rezolucję z 17 lutego 2022 r. w sprawie realizacji wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa – sprawozdanie roczne za 2021 r. ⁽²⁾,
- uwzględniając wspólne oświadczenie przewodniczącej delegacji ds. stosunków z Zakaukaziem, stałego sprawozdawcy Parlamentu Europejskiego ds. Armenii i stałego sprawozdawcy Parlamentu Europejskiego ds. Azerbejdżanu z 9 grudnia 2021 r. w sprawie postanowień Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z 7 grudnia 2021 r. w sprawach dotyczących stosunków między Armenią i Azerbejdżanem,
- uwzględniając raporty Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji przy Radzie Europy,
- uwzględniając wspólny komunikat Komisji i Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa z 18 marca 2020 r. pt. „Polityka Partnerstwa Wschodniego po 2020 r. – Wzmocnienie odporności: Partnerstwo Wschodnie, które służy wszystkim” (JOIN(2020)0007),
- uwzględniając plan gospodarczo-inwestycyjny dla krajów Partnerstwa Wschodniego,
- uwzględniając oświadczenie współprzewodniczących Grupy Mińskiej Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) z 11 listopada 2021 r., w którym przypomniano o konieczności ochrony zabytków i obiektów kultury w regionie,
- uwzględniając postanowienia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) z 7 grudnia 2021 r.,
- uwzględniając konkluzje Rady z 21 czerwca 2021 r. w sprawie podejścia UE do dziedzictwa kulturowego w konfliktach i kryzysach,
- uwzględniając Konwencję UNESCO z 16 listopada 1972 r. w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego,
- uwzględniając Deklarację UNESCO z 17 października 2003 r. dotyczącą celowego niszczenia dziedzictwa kulturowego,
- uwzględniając Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 16 grudnia 1966 r.,
- uwzględniając Europejską konwencję kulturalną, Europejską konwencję o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawioną) oraz Konwencję ramową o ochronie mniejszości narodowych, których stronami są Armenia i Azerbejdżan,
- uwzględniając Konwencję haską z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, której stronami są Armenia i Azerbejdżan, oraz protokół do niej, mający zastosowanie do terytoriów okupowanych, a także drugi protokół w sprawie zwiększonej ochrony dóbr kultury, który zakazuje „wszelkich modyfikacji lub zmian przeznaczenia dóbr kultury z intencją ukrycia lub zniszczenia świadectw kultury lub dowodów historycznych albo naukowych”,

⁽¹⁾ Dz.U. C 290 E z 29.11.2006, s. 421.

⁽²⁾ Teksty przyjęte, P9_TA(2022)0039.

Czwartek, 10 marca 2022 r.

- uwzględniając Powszechną deklarację praw człowieka z 10 grudnia 1948 r.,
 - uwzględniając Międzynarodową konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 21 grudnia 1965 r.,
 - uwzględniając art. 144 ust. 5 i art. 132 ust. 4 Regulaminu,
- A. mając na uwadze, że niszczenie lub profanacja zabytków lub obiektów dziedzictwa kulturowego, religijnego lub narodowego narusza zasady Unii Europejskiej;
- B. mając na uwadze, że po zawieszeniu broni z 9 listopada 2020 r. 1 456 zabytków, głównie ormiańskich, znalazło się pod kontrolą Azerbejdżanu; mając na uwadze, że podczas wojny w 2020 r. Azerbejdżan wyrządził umyślnie znaczne szkody obiektom dziedzictwa kulturowego Ormian, w szczególności podczas ostrzału kościoła w Gazanchi i katedry Najświętszego Zbawiciela w Szuszy, a także mając na uwadze zniszczenia, zmiany przeznaczenia i niszczenie innych kościołów i cmentarzy podczas konfliktu i po jego zakończeniu, takich jak kościół Najświętszej Maryi Panny w pobliżu miasta Dżyran (Dżebrail) i kościół św. Elizeusza w miejscowości Mataghis w Górskim Karabachu; mając na uwadze, że podczas wizyty w dwunastowiecznym ormiańskim kościele w Tsakuri prezydent Alijew obiecał usunąć znajdujące się w nim ormiańskie inskrypcje;
- C. mając na uwadze, że zgodnie z Deklaracją UNESCO dotyczącą celowego niszczenia dziedzictwa kulturowego z 2003 r. obiekty dziedzictwa kulturowego to ważny element tożsamości kulturowej społeczności, grup i jednostek, zapewniający spójność społeczną, dlatego ich celowe niszczenie może mieć negatywny wpływ na godność ludzką i prawa człowieka;
- D. mając na uwadze, że niszczenie miejsc, artefaktów i obiektów dziedzictwa kulturowego przyczynia się do wzrostu wrogości, wzajemnej nienawiści i uprzedzeń rasowych między społeczeństwami i w ich obrębie;
- E. mając na uwadze, że poszanowanie praw mniejszości, w tym ochrona ich dziedzictwa kulturowego, jest częścią europejskiej polityki sąsiedztwa; mając na uwadze, że celem europejskiej polityki sąsiedztwa jest partnerstwo z Armenią i Azerbejdżanem w oparciu o wspólne wartości;
- F. mając na uwadze, że ostatni konflikt zbrojny w Górskim Karabachu i jego sąsiedztwie zakończył się po zawarciu przez Armenię, Azerbejdżan i Rosję porozumienia w sprawie całkowitego zawieszenia broni w Górskim Karabachu i jego sąsiedztwie, podpisanego 9 listopada 2020 r. i obowiązującego od 10 listopada 2020 r.;
- G. mając na uwadze, że w Górskim Karabachu znajdują się liczne kościoły, meczety, chaczary i cmentarze;
- H. mając na uwadze, że 7 grudnia 2021 r. MTS wskazał w swoim postanowieniu, że Azerbejdżan „powinien podjąć wszelkie niezbędne kroki, aby zapobiec aktom wandalizmu i profanacji obiektów armeńskiego dziedzictwa kulturowego, w tym, ale nie tylko, kościołów i innych miejsc kultu, zabytków, miejsc historycznych, cmentarzy i artefaktów, oraz karać za takie czyny”; mając na uwadze, że MTS nakazał Armenii i Azerbejdżanowi „podjęcie wszelkich niezbędnych działań, aby zapobiegać nawoływaniu do nienawiści rasowej i podżeganiu do niej”; mając na uwadze, że MTS nakazał Azerbejdżanowi „chronić przed przemocą i atakami wszystkie osoby zatrzymane w związku z konfliktem w 2020 r.”; mając na uwadze, że w swych postanowieniach MTS podkreślił, że „obie strony mają powstrzymać się od wszelkich działań, które mogłyby pogłębić lub przedłużyć spór przed Trybunałem lub utrudnić jego rozstrzygnięcie”;
- I. mając na uwadze, że UNESCO przypominało o obowiązku ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego, który spoczywa na państwach zgodnie z postanowieniami Konwencji haskiej z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, i zaproponowało organizację niezależnej misji eksperckiej, aby sporządzić wstępny spis ważnych dóbr kultury, jako pierwszy krok w kierunku skutecznej ochrony dziedzictwa regionu;
- J. mając na uwadze, że ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego odgrywa decydującą rolę w promowaniu trwałego pokoju, ponieważ sprzyja tolerancji, dialogowi międzykulturowemu i międzywyznaniowemu oraz wzajemnemu zrozumieniu, a także demokracji i zrównoważonemu rozwojowi;
- K. mając na uwadze, że dobra kultury mają istotną wartość kulturową, artystyczną, historyczną i naukową oraz muszą być chronione przed bezprawnym przywłaszczeniem, uszkodzeniem i zniszczeniem; mając na uwadze, że ormiańskie kościoły i klasztory to najstarsze chrześcijańskie obiekty sakralne na świecie i stanowią część wspólnego dziedzictwa ludzkości;

Czwartek, 10 marca 2022 r.

- L. mając na uwadze, że w postępowaniu przed MTS wysunięto poważne zarzuty dotyczące udziału władz Azerbejdżanu w niszczeniu cmentarzy, kościołów i zabytków historycznych w Górskim Karabachu;
- M. mając na uwadze, że długotrwały konflikt ma katastrofalny wpływ na obiekty dziedzictwa kulturowego w Górskim Karabachu i całym regionie; mając na uwadze, że w ciągu ostatnich 30 lat Azerbejdżan nieodwracalnie zniszczył obiekty dziedzictwa religijnego i kulturowego, zwłaszcza w Nachiczewańskiej Republice Autonomicznej, gdzie zdemastowano 89 ormiańskich kościołów, 20 tys. grobów i ponad 5 tys. nagrobków; mając na uwadze, że takie sytuacje miały również miejsce na dawnych obszarach walk zwróconych przez Armenię Azerbejdżanowi, jak prawie całkowite zniszczenie i grabienie Ağdamu i Füzuli;
- N. mając na uwadze, że pierwsza wojna o Górski Karabach doprowadziła do dewastacji lub zniszczenia obiektów azerskiego dziedzictwa kulturowego, w tym miejsc kultury i kultu opuszczonych przez wewnętrznie przesiedlonych azerskich mieszkańców regionu; mając na uwadze, że miejsca te zostały całkowicie lub częściowo zniszczone, zaniebane lub rozbierane, aby pozyskać materiał budowlany;
- O. mając na uwadze, że ślady ormiańskiego dziedzictwa kulturowego w regionie Górskiego Karabachu usuwa się nie tylko przez uszkodzenie i niszczenie tego dziedzictwa, ale również przez fałszowanie historii i próby przedstawienia go jako tzw. dziedzictwa Albanii Kaukaskiej; mając na uwadze, że 3 lutego 2022 r. minister kultury Azerbejdżanu Anar Karimow ogłosił utworzenie grupy roboczej odpowiedzialnej za usuwanie „fikcyjnych inskrypcji pozostawionych przez Ormian na albańskich świątyniach religijnych”;
1. zdecydowanie potępia prowadzoną przez Azerbejdżan politykę wymazywania i negowania armeńskiego dziedzictwa kulturowego w Górskim Karabachu i jego sąsiedztwie, z naruszeniem prawa międzynarodowego i niedawnej decyzji MTS;
 2. dostrzega, że wymazywanie ormiańskiego dziedzictwa kulturowego to część szerszego wzorca systematycznej, państwowej polityki ormianofobii, rewizjonizmu historycznego i nienawiści do Ormian popieranej przez władze Azerbejdżanu, obejmującej dehumanizację, gloryfikację przemocy i roszczenia terytorialne wobec Republiki Armenii, które zagrażają pokojowi i bezpieczeństwu na Zakaukaziu;
 3. podkreśla, że dziedzictwo kulturowe ma wymiar uniwersalny jako świadectwo historii nierozzerwalnie związanej z tożsamością narodów, i społeczność międzynarodowa musi je chronić i zachować dla przyszłych pokoleń; podkreśla znaczenie bogatego dziedzictwa kulturowego regionu; wzywa wszystkie państwa, aby podjęły niezbędne środki gwarantujące ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terytoriach pod ich kontrolą; ubolewa, że konflikty w regionie Górskiego Karabachu doprowadziły do niszczenia, plądrowania i grabieży wspólnego dziedzictwa kulturowego, co jeszcze bardziej pogłębia brak zaufania i podsyca animozje;
 4. przypomina, że rewizjonizm historyczny oraz niszczenie i burzenie dziedzictwa kulturowego lub religijnego są sprzeczne z postanowieniem MTS z 7 grudnia 2021 r., a także z rezolucją Parlamentu z 20 maja 2021 r. ⁽³⁾;
 5. uznaje, podobnie jak Biuro Prokuratora MTS, że dziedzictwo kulturowe jest wyjątkowym i ważnym świadectwem kultury i tożsamości narodów oraz że degradacja i niszczenie dziedzictwa kulturowego, materialnego i niematerialnego, stanowi stratę dla społeczności, których to dotyczy, a także dla całej społeczności międzynarodowej;
 6. z zadowoleniem przyjmuje centralną rolę UNESCO w ochronie dziedzictwa kulturowego i promowaniu kultury jako instrumentu zbliżania ludzi i wspierania dialogu;
 7. z zadowoleniem przyjmuje propozycję UNESCO, aby wysłać niezależną misję ekspertów, i apeluje o jej bezzwłoczne wysłanie; podkreśla, że Azerbejdżan musi zapewnić nieograniczony dostęp do wszystkich obiektów dziedzictwa kulturowego, aby misja mogła sporządzić na miejscu ich spis i sprawdzić, co się z nimi stało;

⁽³⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 maja 2021 r. w sprawie jeńców wojennych pojmanych w czasie ostatniego konfliktu między Armenią i Azerbejdżanem (Dz.U. C 15 z 12.1.2022, s. 156).

Czwartek, 10 marca 2022 r.

8. zdecydowanie nalega, aby Azerbejdżan umożliwił UNESCO dostęp do obiektów dziedzictwa na terytoriach znajdujących się pod jego kontrolą w celu przeprowadzenia inwentaryzacji, a także aby zapewnił ich ochronę; wzywa Azerbejdżan, aby dopilnował, żeby ormiańskie obiekty dziedzictwa kulturowego nie zostały przed misją oceniającą UNESCO w żaden sposób naruszone oraz żeby przed jakimkolwiek działaniami związanymi z tymi obiektami konsultowano się z ormiańskimi i międzynarodowymi ekspertami ds. dziedzictwa kulturowego, a także by byli oni ściśle zaangażowani w te działania; apeluje o pełną odbudowę tych i innych zburzonych obiektów oraz o większe zaangażowanie społeczności międzynarodowej, zwłaszcza UNESCO, w ochronę obiektów dziedzictwa światowego znajdujących się w regionie;
9. wzywa UE, aby aktywnie uczestniczyła w działaniach mających chronić zagrożone dziedzictwo kulturowe w Górskim Karabachu, zwłaszcza aby wprowadziła mechanizmy ułatwiające misję informacyjną UNESCO; popiera wszelkie inicjatywy, w tym prywatne, które służą zachowaniu tego dziedzictwa; proponuje, by wykorzystać Centrum Satelitarne UE (Satcen) do dostarczania zdjęć satelitarnych, które pomogłyby ocenić zewnętrzny stan zagrożonego dziedzictwa w regionie;
10. podkreśla, że do ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego trzeba podchodzić w szerszym kontekście rozstrzygnięcia konfliktu między Armenią a Azerbejdżanem oraz ostatecznego zdefiniowania statusu Górskiego Karabachu; w związku z tym wzywa Azerbejdżan, aby zrezygnował z maksymalistycznych celów, militarystycznego podejścia i roszczeń terytorialnych wobec Armenii oraz przystąpił w dobrej wierze do negocjacji pod auspicjami Grupy Mińskiej OBWE w sprawie ostatecznego statusu Górskiego Karabachu;
11. podkreśla, że środki wskazane w postanowieniu MTS z 7 grudnia 2021 r. muszą zostać podjęte niezwłocznie; podkreśla, że społeczność międzynarodowa powinna natychmiast zajmować się wszelkimi nowymi przypadkami niszczenia lub modyfikacji dziedzictwa kulturowego;
12. wzywa Azerbejdżan, aby w pełni wykonał tymczasową decyzję MTS, w szczególności „powstrzymał się od prześladowania osób używających języka armeńskiego, niszczenia ormiańskiego dziedzictwa kulturowego lub eliminowania w inny sposób historycznej obecności kulturalnej Armenii lub utrudniania Ormianom dostępu do kultury i korzystania z niej” oraz „odbudował lub zwrócił wszelkie armeńskie budynki i obiekty, artefakty lub przedmioty kulturalne i religijne”; podkreśla, że społeczność międzynarodowa powinna natychmiast zajmować się wszelkimi nowymi przypadkami niszczenia lub modyfikacji dziedzictwa kulturowego;
13. ponawia apel do UE o włączenie klauzuli dotyczącej ochrony stanowisk archeologicznych i obiektów historycznych do planów działania leżących u podstaw partnerstwa między UE a Armenią i Azerbejdżanem, gdyż oba państwa uczestniczą w europejskiej polityce sąsiedztwa;
14. podkreśla, że poszanowanie praw mniejszości, w tym dziedzictwa historycznego, religijnego i kulturowego, jest podstawowym warunkiem skutecznej realizacji europejskiej polityki sąsiedztwa oraz stworzenia warunków sprzyjających odbudowie powojennej, prawdziwemu pojednaniu i stosunkom dobrosąsiedzkim między Armenią a Azerbejdżanem;
15. wzywa rządy Azerbejdżanu i Armenii, aby przy wsparciu społeczności międzynarodowej prowadziły skuteczne dochodzenia w sprawie wszystkich zarzutów dotyczących naruszeń prawa międzynarodowego, w tym ochrony dziedzictwa kulturowego;
16. wzywa UE i państwa członkowskie, aby nadal wspierały prace organizacji międzynarodowych mające na celu ochronę dziedzictwa kulturowego i religijnego;
17. wzywa UE i państwa członkowskie, aby nadal wspierały świadczenie pilnej pomocy humanitarnej;
18. wzywa UE i państwa członkowskie, aby wspierały organizacje społeczeństwa obywatelskiego w Armenii i Azerbejdżanie, które rzeczywiście przyczyniają się do pojednania;
19. wzywa UE, UNESCO, Radę Europy i OBWE, aby wspólnie popierały i wspierały działania mające na celu ochronę dziedzictwa kulturowego i religijnego;
20. wzywa Komisję, aby wykorzystwała wszystkie dostępne środki nacisku do zapobiegania aktom wandalizmu, niszczeniu lub modyfikacji dziedzictwa kulturowego w Górskim Karabachu;
21. podkreśla, że wysiłki społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego mają zasadnicze znaczenie dla stworzenia podstaw trwałego pokoju w regionie;
22. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji wiceprzewodniczącemu Komisji Europejskiej/ wysokiemu przedstawicielowi Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, Radzie Komisji, rządowi i prezydentowi Armenii, rządowi i prezydentowi Azerbejdżanu, sekretarz generalnej Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, sekretarz generalnej Rady Europy, dyrektor generalnej UNESCO oraz sekretarzowi generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.